Monumentenweekend Oegstgeest 2025

Fietstocht naoorlogse wijken

Ter gelegenheid van het Monumentenweekend 2025 neemt de Historische Vereniging Oegstgeest je mee op een fietstocht door de naoorlogse nieuwbouwwijken: elke wijk met weer eigen accenten, waarbij de stedenbouwkundige vormgeving van vrijwel al deze wijken in Nederland is terug te voeren tot de tuinstadbeweging. Deze 'Garden City Movement' ontstond in het 19e eeuwse Engeland. Uitleg over deze beweging vind je helemaal onderaan.

Volkshuisvesting: meer sturen

De Woningwet van 1901 was een belangrijk moment om de volkshuisvesting een andere wending te geven. Er werden kwaliteitseisen gesteld en overal ontstonden woningbouwverenigingen.
In Oegstgeest werd in de jaren 1920 de Woningbouwvereniging Buitenlust opgericht die een wijk ging bouwen aan de uiterste westkant van Oegstgeest, bestemd voor personeel van de Noord- Zuid- Hollandse Tramwegmaatschappij (NZHTM) die een grote remise had op een terrein aan de weg naar Rijnsburg. De wijk uit het begin van de jaren '30 ademt de sfeer van de tuindorpen: er werd zelfs een volkstuinvereniging opgericht en het bestuur van de wijk werd vanuit het kantoor van de vereniging ter hand genomen.

Fiets met ons mee

De HisVO-fietstocht voert langs de volgende wijken:

1. 1949-1951 Wederopbouw 1 : de Grünerie
2. Jaren '50 Wederopbouw 2: Marelaan (1952/3) en prinsessenbuurt (1957/8)
3. Eind jaren '50 Wederopbouw 3: Hofbrouckerpark, Hofdijck en Zeeheldenbuurt
4. Jaren '60: Bloemenbuurt en Schildersbuurt
5. Jaren '80: koopwoningen Haaswijk: premie-koopwoningen
6. 1994-1996 Morsebel: doorstroming en wooncarrière
7. Eind jaren '90: Vinexlocatie Poelgeest
8 21e eeuw: Nieuw Rhijngeest
9 Renovatie Buitenlust

We hebben geen vastgestelde route, maar we markeren steeds een paar '*afstappunten'* (punten vanwaar je de beschreven kenmerken duidelijk kunt zien) en zaken/plekken die zijn *'uitgelicht'* (bijzondere plekken of extra informatie Je kunt ze heel makkelijk met een digitale kaart kunt vinden en zo je eigen route fietsen – of wandelen!

Wil je meer overzicht?

Een kaart van Oegstgeest en de lijst met de "afstappunten" en elementen die zijn 'uitgelicht' staan in een apart te downloaden bestand. Hierin staan ook de gebruikte bronnen vermeld.

Je kunt alle wijken natuurlijk in één dag bekijken, maar je kunt ook één wijk per keer doen. Omdat verschillende leden van de Historische Vereniging elk een eigen wijk hebben beschreven is er ook een variatie in de beschrijving van de wijken ontstaan: we wensen je veel plezier!
We houden ons aanbevolen voor aanvullingen en verbeteringen: stuur die dan naar secretaris@hisvo.nl

1. 1949-'51: WEDEROPBOUW: DE GRUNERIE

Vlak na de oorlog werd door materiaalgebrek nauwelijks gebouwd. Ook vernielde huizen, het grote aantal huwelijken vlak na 1945 en de repatriëring uit toenmalig Nederlandsch Indië zorgden voor woningnood. Bezitters van ruime woningen werden door de overheid verplicht hele gezinnen te laten inwonen. Vanaf 1949 begon de 'Wederopbouw', ook in Oegstgeest.

Er werd gekozen voor het terrein tussen de Rhijngeesterstraatweg/Dorpsstraat en de A44. Het was een terrein met bollenvelden rond voormalig landgoed 'De Grunerie'.

Afstapplek: kruispunt Grunerielaan/Van Cuycklaan.

Het huis 'De Grunerie' werd in de Gouden Eeuw gebouwd door Johan Mamuchet, een uit Vlaanderen gevluchte Hugenoot, hier een indertijd modieus 'schertskasteel' met torentjes en een gracht zonder defensieve functie. Hij noemde het de Grunerie, naar zijn familielandgoed in Henegouwen, en schonk een preekstoel aan het Groene Kerkje. Het kasteeltje bleek niet tijdsbestendig en werd in 1750 afgebroken en vervangen door het huidige witte landhuis. Met wat goede wil zien we classicistische kenmerken bij de omlijsting van de deuren. Rond 1830 ging het slecht met de eigenaar en deze verkocht het aan de kroegbaas van 'Het Wapen van Oegstgeest', die het omringende park veranderde in bollenvelden. Dit was, samen met de bollencultuur tussen de Hofdijck en de (huidige) Lange Voort, zo succesvol dat Oegstgeest tot WO II een bollendorp genoemd kon worden; zie het informatiezuiltje van de HisVO bij de kruising Wijttenbachweg/Dorpsstraat. Het witte landhuis, Van Cuycklaan 16, staat er nog. Het zou bij de bouw van de wijk worden gesloopt maar is dankzij de dochter van de laatste bollenboer, mevrouw Van Zeestraten, behouden. Het vervallen pand is later door privé-initiatief in goede staat hersteld en bewoond.

OEGSTGEEST
Nieuwbouw van Landhuisjes
met groot eigen park van pl.m. 16.000 m².
Kooppr. slechts ƒ 16.000. Hypotheek desgewenst ƒ 10.000. Rijkssteun ca. ƒ 7.000.
VESTIGINGSVERGUNNING GEGARANDEERD
N. V. STANDAARDBOUW

In 1949 ging projectontwikkelaar NV Standaardbouw voortvarend van start. De prospectus van de bouwmaatschappij schrijft:

“Gezien de behoefte aan goedkope, kleine middenstandswoningen ten behoeve van vele gerepatrieerden en andere woningzoekenden is door ons in samenwerking met enkele bekende Nederlandse architecten een woningtype ontworpen dat zowel in prijs als indeling aan de huidige omstandigheden is aangepast.

Al bij het ontwerp is rekening gehouden een pand te bouwen, geschikt voor bewoning met één familie, waarbij de verplichting tot inwoning of dubbele bewoning practisch is uitgesloten.

Door de massa zijn wij in staat een geheel gestandaardiseerde woning te bouwen voor een prijs, welke ver beneden het tot nu toe geldende peil ligt.”

Het is een eerlijk verhaal over kleine, efficiënte en dus goedkope woningbouw. Bij het geringe formaat heeft men toch een voordeel bedacht: je kunt niet door de overheid worden gedwongen om inwoners te huisvesten. Dit was destijds een veel gebruikte maatregel. In de gemeenteraad klonken geluiden (net als destijds bij Buitenlust) dat de kleine huisjes arbeiders zouden aantrekken. En dat wilde men in die tijd niet in Oegstgeest.

Deze wijk is een goede spiegel van de tijdgeest: kleine, uiterst efficiënte woningen, gemaakt met het beperkte materiaal dat toen voorhanden was. Vrijwel alle eigenaren hebben sindsdien fors geïnvesteerd in modernisering en geluidsisolatie. Opvallend: hierdoor zijn het juist in onze tijd ook zeer populaire woningen. Het eigen karakter van dit besloten wijkje met buurtvereniging, maakt het tot een gewilde buurt.

In 1949 geeft de gemeente toestemming voor de bouw van de Kamphuizerlaan, Willibrordlaan en het eerste deel van de Grunerielaan. Toestemming voor het tweede deel, de Utenwaerdelaan, Van Cuycklaan en het vervolg van Grunerielaan en Willibrordlaan volgt in 1950. De scheidslijn ligt op de plek waar je nu staat.

Je krijgt een goed beeld van de kenmerken van dit wijkje als je de Grunerielaan geheel doorfietst. De lagere nummers vóór deze kruising zijn huizen van de eerste vergunning uit 1949, de hogere nummers van de tweede vergunning uit 1950. Het valt op dat de woningen van het tweede deel net even groter zijn dan de eerste en een balkonnetje hebben. Ze missen de kenmerkende boog boven de deuren en ramen, die het eerste deel zo charmant maken.

Een speelplaats in het groen (links) en duplexwoningen (rechts).

De NV Standaardmaatschappij maakt, na bovenstaande eerlijke prospectus, later heel andere reclame. De woningen worden steeds luxer beschreven! Reeds in 1949 komt er een advertentie met *“Nieuwbouw van landhuisjes”* die in de verdere tekst zelfs zijn gepromoveerd tot *“landhuizen”*. De voordelige kleine omvang uit de eerste prospectus is al snel vervangen

door *“flinke woonkamer met eethoek”* en *“met voor-, zij- en achtertuin”* (wat slechts voor enkele huisjes geldt). In advertenties in o.a. Trouw wordt zelfs gesproken van *“villa’s en landhuizen”*. Als klap op de vuurpijl:

“Speciaal ten behoeve van de a.s. bewoners wordt door ons een groot park met plantsoenen, speelweide, vijvers broeikassen enz. aangelegd ter totale oppervlakte van 16.000m2.”

Dit was misleidende reclametaal. Dit prachtige park zou de wijk met twee derde vergroten. Het kwam er niet, de grond was niet eens in hun bezit. Dit laatste moet de gemeente hebben geweten, waardoor de beschuldigende vinger rond deze misleiding ook naar de gemeente wees.

Zo werkten projectontwikkelaars en de gemeente tijdens de naoorlogse wederopbouw samen. Na oplevering, vanaf eind 1950, hebben sommige bewoners nog twee jaar moeten procederen om de tuin te krijgen die hen in het koopcontract was toegezegd. De Oegstgeester Courant meldt dat de gemeenteraad zich in 1954 over het bedrog rond het niet-bestaande park heeft gebogen maar er zijn nooit maatregelen genomen. Veel later had vv UDO er zijn sportpark.

2. JAREN ’50 WEDEROPBOUW: MARELAAN, PRINSESSENBUURT

Afstapplek: kruispunt Marelaan – Marijkelaan

De ‘Wederopbouw-stijl’ van de Grunerie werd hier in luxere variant doorgezet. Er was duidelijk beter materiaal beschikbaar. De Marelaan (1952/53) kreeg veel meer ruimte voor groen, vlak voor u ziet u een klein parkje met een kunstwerk (‘Schoolgaand meisje’ van Pieter d’Hont), aan de overkant is ook een flinke groenstrook. De huizen zijn ruimer van opzet. Toch zie je kenmerken uit de Grunerie terug, de aanblik van de voordeuren en raampartijen tonen overeenkomsten.

Afstapplek: bij de knik in de Prinses Irenelaan (tussen nr. 40 en 42)

Vlak hierachter ligt de Prinsessenbuurt (1957/58). De bouw werd meteen na de Marelaan gestart. Het buurtje kreeg iets minder ruimte dan de Marelaan, maar de overeenkomsten zijn duidelijk. Hier zien we voor het eerst kenmerken van wat later de ‘doorzonwoning’ zou worden. Op de plek waar u staat ziet u een doodlopend straatje naar een pleintje met parkeerplaatsen/garages. Kenmerkend voor die periode. Het was een onbedoeld voordeel dat dit soort pleintjes verzamelplaatsen werden voor de jeugd die er heerlijk kon voetballen.

De laan van Alkemade en Laan van Arenstein zijn in deze periode in vergelijkbare stijl gebouwd (*foto, bron Oozo)* maar meer luxe uitstralen. In de Laan van Alkemade staan ook enkele vrijstaande woningen.

3. EIND JAREN ’50, WEDEROPBOUW: OMGEVING HOFDIJCK EN ZEEHELDENBUURT

Afstapplek: Kruispunt Hofdijck– Hazenboslaan

Hofdijck en Hofbroeckerpark
In 1955 begon men met de invulling van Oegstgeest ten noorden van de Hofdijck, waar toen nog de uitgestrekte bollenvelden en weilanden lagen. De plannen uit 1932 met ingetekende huizenrijen zijn er gelukkig nooit gekomen. In deze Wederopbouwperiode werd begonnen met de bejaardenwoningen met een ruime groene inbedding. Mien Ruys, de tuinarchitecte die reeds grote bekendheid had in Nederland, schrijft in mei 1955 dat ze zich zal bezighouden met de uitbreiding van de plantsoenen. De gemeente onderhandelde langdurig met deze befaamde (en dus dure!) parkontwerpster. Pas in 1957 komt de daadwerkelijke opdracht. Er werd afgesproken dat het basisplan werd geleverd door Mien Ruys en dat de Tuin- en Landschapsarchitect W. de Boer het ontwerp zou afmaken en realiseren. Het resultaat is een uitgestrekt park met de kenmerkende bomen-allee langs de Hofdijck en het park met de ‘luie’ trappen, lage groenpartijen, velden met speelobjecten, vijver en wandelpaden en bruggetjes.

De Hofdijk in 1933 (bron: Topotijdreis): de straat volgt het tracee van de Hofdijk van Oud-Poelgeest.

De bomen-allee langs de Hofdijck werd gecombineerd met luxe jaren ’50 woningbouw aan de overkant. Er staan veelal vrijstaande villa’s; op de hoek met de Marijkelaan een Rietveldhuis en op de hoek met de Hofbrouckerlaan een woning ontworpen door Dudok. Het geheel vormt een geslaagde verbinding tussen het groen van Oud-Poelgeest en het Bos van Wijckerslooth. Om de sfeer van het park te proeven: neemt u even de tijd en wandelt het park in.

De 46 witte huisjes aan de Hazenboslaan en Piet Heinlaan zijn voormalige aanleunwoningen bij het verderop gelegen bejaardentehuis Hofwijck (1956). Ze zijn kenmerkend voor de naoorlogse periode; dit geldt zowel voor de bouwstijl als voor onze bejaardenzorg. Bejaarden konden hier zelfstandig wonen met ‘zorg vlakbij’ vanuit Hofwijck.

De manier waarop deze kleine efficiënte woningen zijn ingepast in het groen van het Hofbrouckerpark is ronduit geslaagd. Ze hebben hun zorgfunctie verloren en worden nu aan kleine huishoudens verhuurd, nadat ze in 2013 werden verkocht aan een ontwikkelaar ter bekostiging van de toen gerealiseerde renovatie van het hoofdgebouw van Hofwijck.

Helaas staan ze anno 2025 op de nominatie te worden gesloopt om plaats te maken voor 130 appartementen, verdeeld over 5 “woontorentjes” van 4 tot 5 bouwlagen (3 aan de Hazenboslaan en 2 aan de Piet Heinlaan). Hiertoe besloot de gemeenteraad in december 2024. Dit besluit kwam in de plaats van een eerder (december 2023) voorgenomen gemeenteraadsbesluit om de bestaande witte huisjes conserverend te bestemmen, dat op verzoek van de projectontwikkelaar/eigenaar te elfder ure werd ingetrokken.

Uitgelicht: Hofdijck 40, G.Th. Rietveld 1958
In 1958 kreeg Gerrit Rietveld de opdracht tot de bouw van een villa aan de Hofdijck; samen met architect Meulenbelt. Het huis is in vorm en materiaal typerend voor het werk van Rietveld. Het huis bestaat uit in elkaar geschoven staande kubussen,die verschillen in hoogte. De gevels bestaan uit geglazuurde baksteen in lichtgrijs en lichtgroen, afgewisseld met verticale stroken waarin zich de vensters en deuren bevinden. Het balkon rust op H-vormige stalen kolommen. De vensters bestaan uit houten kozijnen en stalen ramen. Ook de voordeur is van staal. De primaire kleuren (rood, geel, blauw) paste Rietveld met name voor de oorlog toe. De hier gebruikte kleurstelling (licht grijs en lichtgroen) is typerend voor zijn latere werk.

Uitgelicht: Hofdijck 48: ir. A.C. Gathier
Deze vrijstaande villa is ontworpen door de Oegstgeester architect ir. A.C. Gathier (1914-1985). Hij was de “huisarchitect” van Woningbouwvereniging Buitenlust maar ontwierp ook voor privé-opdrachtgevers.

Uitgelicht: Hofbrouckerlaan 54: W.M. Dudok 1951
In de periode dat Dudok het woonhuis aan de Hofbrouckerlaan (1951) ontwierp voor de fam. Tromp, werkte hij voor de gemeente Hilversum.
Dudok was van 1910 tot 1966 actief als architect en stedebouwkundige en bouwde in heel Nederland woonwijken, flats, woonhuizen, raadhuizen (o.a. Hilversum), etc Internationaal werd Dudok als een van Europa’s grootste architecten gezien. Deze roem had hij voornamelijk te danken aan zijn vooroorlogse werk. Zijn stijl in die tijd kenmerkte zich door een expressionistisch-kubistische stijl, waarin heldere volumes,duidelijke horizontale belijningen en zorgvuldig metsel-en voegwerk belangrijke elementen zijn.

Van 1913 tot 1915 was Dudok plv directeur Gemeentewerken in Leiden. Hij ontwierp een van de paviljoens van Endegeest en diverse bouwwerken in Leiden. In 1915 werd Dudok directeur Publieke Werken in Hilversum waar veel Dudok-panden staan, waaronder het gemeentehuis.

Uitgelicht: Hofbrouckerlaan 56, Joost van der Grinten 1954
Deze opvallende vrijstaande villa is begin jaren ’50 ontworpen door de bekende architect en industrieel ontwerper Joost van der Grinten. Van der Grinten begon in 1946 aan de studie Bouwkunde. Hij stond aan de basis van de opleiding Industriële Vormgeving in Delft waar hij in 1962 buitengewoon hoogleraar werd. Nederland liep volgens van der Grinten ver achter bij het opleiden van moderne ontwerpers in vergelijking met omringende landen. Die legden veel meer de nadruk op een analytische houding met kennis van de produktietechniek en gebruikskwaliteiten van producten. Hij runde daarnaast het toonaangevende architectenbureau Environmental Design. Daarmee won hij in 1954 de Prix de Rome, een belangrijke en prestigieuze aanmoedigingsprijs voor jonge kunstenaars en architecten.

Het meest opvallende aan de Hofbrouckerlaan 56 is de volledig vrije ligging van de kavel, een ruim perceel eigen grond, aan twee zijden grenzend aan het (openbare gebied) Hofbrouckerpark. De villa heeft veel privacy, en geeft tevens veel uitzicht op het groen en het water in de directe omgeving. Het pand straalt een duidelijk innovatieve vormgeving uit zowel van binnen als van buiten.

Afstapplek: kruispunt Hofdijck - Admiraal de Ruyterlaan
Op dit kruispunt staat een informatiebord. Let u ook op de vlindertuin in het perk tussen de Admiraal de Ruyterlaan en de flat in de Tromplaan. Dit is een burgerinitiatief uit deze buurt.

Zeeheldenbuurt
De Wederopbouw stond aan het einde van de jaren ’50 in de hoogste versnelling. De ene wijk was nog niet klaar terwijl de plannen voor de volgende al op de tekentafel lagen. De woonbehoefte was enorm en de babyboom, die op de lagere scholen zeer voelbaar was, gaf aan dat er binnen twee decennia nog veel meer moest gebeuren. De eerste flatgebouwen, al was het maar 4 hoog zonder lift, verschenen in ons dorp aan de Tromplaan en de Karel Doormanlaan. Zij bepalen op deze manier fysiek de grens tussen het oude en het nieuwe Oegstgeest. Beide groepen flatgebouwen profiteren van de mooie bomen-allee aan de Hofdijck.

De huizen in de Zeeheldenbuurt, gebouwd in 1956 - 1959 (een aantal woningen aan de even kant van de Piet Heinlaan is van later datum) hebben details die op de Gruneriebuurt lijken. Zo zien we de halve bogen boven de deur en de ramen terug in de Piet Heinlaan, Karel Doormanlaan en de Johan Evertsenlaan. Toch vertonen ze ook kenmerken die we niet meer bij de Wederopbouw rekenen maar meer bij de welvaartsstijging van de jaren ’60. Er was duidelijk meer en beter materiaal voorhanden , de huizen zijn groter, ruimer en groener van opzet. Hoewel de term ‘doorzonwoning’ steevast in de mal van de jaren ’60 wordt geduwd, zien we hier al duidelijke voorlopers. De basis voor de jaren ’60 is gezet!

Karel Doormanlaan net na oplevering en nu: met de koele balkonkast en de liftkoker.

De etagewoningen aan de Karel Doormanlaan kennen een paar bijzondere details: elk trappenhuis kende ook een liftkoker, waarin later een lift kon worden gemonteerd.
De balkons werden voorzien van een betonnen plaat met uitsparingen: achter deze plaat was een balkonkast waarin voedsel koel gehouden kon worden. Niet iedereen had toen immers een koelkast. Later werden op die plek c.v.-ketels geïnstalleerd. Tenslotte kon je vanuit de keuken via één deur een plek bereiken waar de natte was te drogen kon worden gehangen. Op de rechterfoto staan de eerste flats in Oegstgeest: de Tromplaanflats1957-58.

Met de bouw van de Aert van Nesflat in 1965 werd in Oegstgeest woningbouw toegevoegd die door velen (toen, en ook nu nog!) niet passend werd geacht bij onze dorpssfeer.
“Oegstgeest goes Manhattan” werd toen wel gekscherend gezegd.

Je zou het bijna brutalistisch kunnen noemen. Wie echter de architectuur goed bekijkt, moet toegeven dat hier wel degelijk sprake is van kwaliteit, ook in bouwkundige details. Bekijk bijvoorbeeld eens het metselwerk in de entreeportalen!

Links de M.H. Tromplaan (1958) met linksonder nog zichtbaar de houten noodgebouwen van het toenmalig Rijnlands Lyceum aan de M.H.Tromplaan; Rechts: Aert van Nesflat (1965)

4. JAREN ’60: BLOEMENBUURT EN SCHILDERSBUURT

De jaren ’60 staan bekend vanwege Flower Power en hippies, maar ook om de karakteristieke woningbouw. Deze periode is een unieke fase in de Nederlandse architectuur en interieurdesign.

Woningen uit de jaren ’60 zijn herkenbaar aan hun specifieke bouwstijl. Dit decennium werd er veel gebruik gemaakt van prefab constructies, waarbij onderdelen in de fabriek werden voorbereid en ter plaatse werden gemonteerd.

In Oegstgeest werden in die jaren voornamelijk eengezinswoningen gebouwd. De Bloemenbuurt (al vanaf 1957) en de Schildersbuurt. Ruim opgezette wijken met voornamelijk doorzonwoningen, met veel glas; de Bloemenbuurt was een groot project van Woningbouwvereniging Buitenlust.

De Schilderswijk kent een luxere uitstraling. Veel woningen hebben balkons, er worden verschillende materialen gebruikt (verticale houten latten, kunststof beplating). Al fietsend zie je ook kleine uiterlijke verschillen: de huizenblokken zijn lang niet allemaal gelijk. En tenslotte zien we bungalowachtige bebouwing aan de Van Brouchovenlaan en Mathenesselaan aan de rand.

Afstapplek: kruising Vincent van Goghlaan / Hofbrouckerlaan

In beide wijken vallen de garageboxen op: eerst korte rijtjes aan de “kopse kanten” van de bouwblokken, later grenzend aan de achtertuinen van bijvoorbeeld de President Kennedylaan. De eindwoningen hebben aangebouwde garages.

In de Schilderswijk vinden we ook een bijzonder woningmodel: de drive-in woning met een garage en tuinkamer op de begane grond en woonkamer en keuken op de eerste verdieping.

Maar ook verschenen er in die tijd flatwoningen, zoals de galerijflats aan de Frans Halslaan.

Ook Woningbouwvereniging Buitenlust bouwde etagewoningen: het gebouw aan de Gerberalaan (1969) kreeg in 1999 een uitbouw met dertien nieuwe appartementen en ook een extra verdieping.

Afstapplek: op de brug naar Haaswijk over het Oegstgeesterkanaal.

Buitenlust kreeg zelfs voor elkaar dat er liften konden worden gemonteerd in etageflats van vier verdiepingen. Dat was in de jaren ’60 nog hoogst ongebruikelijk. Zie de galerijflats aan de Gladiolenlaan en Narcissenlaan: vaak staan de liftkokers min of meer naast het gebouw.

Ook de selectie van nieuwe huurders veranderde: moest je vroeger lid zijn van de woningbouwvereniging, later (vanaf de jaren ’70) kreeg ook de gemeente een rol in het verdelen van woningen – in de Bloemenbuurt moesten flink wat eengezinswoningen worden toegewezen aan werknemers van het Marine Electronisch en Optisch Bedrijf (indertijd de grootste werkgever van Oegstgeest, gevestigd op de plaats waar nu bedrijventerrein de Boeg is gesitueerd).

Afstapplek: kruising Floralaan/Korenbloemlaan

Op deze plek komt een aantal typerende woningen samen: de doorzonwoningen (1956) en etagewoningen (1968: zonder lift, verdiept gelegen bergingen) het winkelcentrum Lange Voort met een dubbele laag maisonnettewoningen (1965) boven de winkels en een in 2012 opgeleverd appartementengebouw “De Orchidee” op de plek waar vroeger een Esso benzinestation was gevestigd *(foto).*

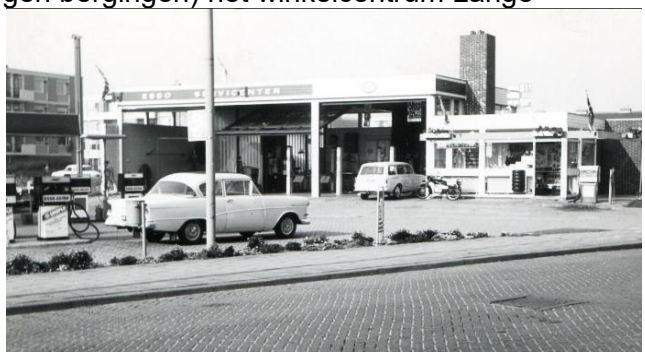

Winkelcentrum Lange Voort is getekend voor het Mijnwerkerspensioenfonds door architecten Schwencke en Bosch, Maastricht

Ondanks dat de woningen uit de jaren ’60 niet erg energievriendelijk zijn, blijven deze wijken ook nu nog interessant: de woningen zijn relatief ruim en kunnen meestal goed worden verbouwd om meer woonruimte op de begane grond te creëren. Door de grote raampartijen zijn ze licht en luchtig. Belangrijk is de ruime opzet van de woonwijken met veel licht, groenstroken en speelruimte voor kinderen. Bovendien zijn alle voorzieningen in het dorp “om de hoek”.

5. JAREN ’80: HAASWIJK: PREMIEKOOPWONINGEN

De wijk is ontstaan als onderdeel van de noordelijke uitbreiding van Oegstgeest in de late 20ste eeuw. Tot circa 1980 was het gebied ten noorden van het Oegstgeesterkanaal hoofdzakelijk polderland. Met de Schildersbuurt had de bebouwing de oever van het Oegstgeesterkanaal bereikt.

Na de eerdere naoorlogse uitbreidingen (zoals de Schildersbuurt in de jaren ’60) bereikte de bebouwing in de jaren ’70 de rand van het Oegstgeesterkanaal. Oegstgeest zag zich vervolgens genoodzaakt verder uit te breiden op de poldergronden ten noorden van het kanaal, om te voldoen aan de groeiende lokale en regionale woonbehoefte. In de jaren ’80 werd begonnen met de bouw van de nieuwe woonwijken Haaswijk en iets later De Morsebel. Deze uitbreidingen pasten in de dorpsvisie om in Oegstgeest ruimte te bieden aan nieuwe gezinnen en inwoners, terwijl het dorpse, groene karakter behouden zou blijven. Men maakte “ruimte voor veel nieuwe woningen en nieuwe inwoners in Haaswijk [en] de Morsebel”, mede omdat Oegstgeest historisch altijd inwoners had zien vertrekken bij gebrek aan bouwlocaties. Het dorp verloor ook nog eens herhaaldelijk grondgebied aan Leiden.

De polder dankt zijn naam aan een buitenplaats die hier van 1640-1740 te vinden was. Er is nu nog een voormalige boerderij met die naam, aan de rand van de wijk. Naast deze hofstede staat een zuiltje van de Historische Vereniging dat meer informatie over het agrarische gebruik geeft.

Afstapplek: bij het HisVO zuiltje aan het Jan van Gilsepad – de vroegere oprijlaan van de hofstede.

Het oorspronkelijke plan uit 1974 bevatte te weinig sociale woningbouw en werd daarom door Gedeputeerde Staten van Zuid Holland afgekeurd. De Gemeente past het plan aan, zodat in 1981 de eerste woningen konden worden opgeleverd. Woningbouwvereniging Buitenlust zorgde voor meer dan 300 sociale huurwoningen en door de premies konden veel mensen hun eerste koopwoning betrekken.

Over de inrichting van de wijk valt te melden dat de afwatering van de polder geïntegreerd werd. Er loopt een singel van het Oegstgeesterkanaal bij het eind van de Willem Pijperlaan naar het noorden tot het Componistenpad, dan langs het pad naar het oosten tot de Poelsteeg en langs die steeg naar het zuiden tot het Oegstgeesterkanaal.

Waar auto's vanuit Oegstgeest alleen via de Eysingabrug de wijk in kunnen, hebben fietsers meer mogelijkheden. Bij de Kennedylaan ligt de J.H. Oortbrug met leuningen die voorzien zijn van ledstrips. In het donker geven die een fraai lichtspel in het water van het Oegstgeester Kanaal.

Links: de tuinkamerwoning. Om de kosten te drukken werden de huizen vaak gebouwd met één lang en één kort dakvlak: de daken kwamen – verbonden met een scharnier – in één geheel aan en werden zo op de muren geplaatst. Op deze manier werd de begane grond ruimer dan de verdiepingen: vandaar de dakkapellen op de foto rechts.

Opvallend is dat de "doorzonwoning" wordt vervangen door de "tuinkamerwoning": een efficiënte manier van bouwen op een betrekkelijk klein oppervlak. Keuken en badkamer, maar ook verwarmingsketel en ventilatiesysteem konden zo allemaal aan de voorkant van de huizen worden geplaatst waardoor kosten konden worden bespaard. Ook wordt er nadrukkelijk aandacht aan isolatie besteed. Haaswijk is daarmee onderdeel van een enorm woningbouwprogramma in heel Nederland.

Door te variëren met de (plaats van) de bergingen en de indeling van raampartijen ontstaat toch een zekere afwisseling in de architectuur. Sommige woningen hebben een parkeerplaats in de eigen voortuin.

Er is ook veel aandacht voor speelvoorzieningen voor de kinderen en omdat autoverkeer alleen via de Haaswijklaan de wijk in kan zijn de woonerven het domein van wandelaars en fietsers.

Topografische kaarten Haaswijk en Morsebel uit 1966 en 2024

(bron: Topotijdreis)

Haaswijk-West is als eerste gebouwd: de straten zijn vernoemd naar Nederlandse musici. Langs het Oegstgeesterkanaal staan ruimere woningen en er zijn ook stolpwoningen te zien als je aan het eind van het Jan van Gilsepad linksaf slaat.

De Kerckwervelaan slingert door dit deel van Haaswijk, de naam verwijst naar de gebieden die in de Middeleeuwen eigendom van de Kerk waren. Op de hoek met de Haaswijklaan staat het gezinsvervangend tehuis “Waterschapsheuvel’.

In Haaswijk-Oost, aan de andere kant van de Haaswijklaan zijn de straten naar Nederlandse schrijvers vernoemd. Het Schrijverspad slingert als fietspad door dit deel van de wijk

Aan de rotonde, op de hoek van de Haaswijklaan en de Kleyn Proffijtlaan, tegenover het Gezinsvervangend Tehuis, ziet u wooncomplex de Thorbeckehof. Dit complex is gebouwd in 1985 als huisvesting voor werkende en studerende jongeren.

De Kleyn Proffijtlaan is de belangrijkste ontsluitingsweg van Haaswijk-Oost. Langs deze weg is in 1984 met de bouw begonnen. Ook hier overheersen de tuinkamerwoningen, maar er iets meer variatie in het gevelpatroon te zien, bijvoorbeeld door een enkele woning van een puntgevel te voorzien.

De wijk kent een klein winkelcentrum bij het Queridoplein. Daar zien we ook een vijftal houten “zelfbouwhuizen” in Scandinavische stijl.

Aan de andere kant van de parkeerplaats ziet u de achterkant van de Lidl, gelegen aan het Boerhaaveplein. Toen dit plein in 1987 ‘geopend’ werd had het naast de apotheek, de tandarts-, huisartsen- en fysiotherapiepraktijk een wat ruimer winkelaanbod dan nu.
Aan het plein werd in datzelfde jaar ook een multifunctioneel centrum, Het Groot Proffijt, geopend, dat in 2004 werd gesloten, een aantal jaren later gesloopt en vervangen door het huidige appartementengebouw dat in 2012 werd gebouwd. In de plint van dat gebouw is kapper Dofferhoff , als enige overgeblevene van het oorspronkelijke winkelaanbod, gevestigd.
Tussen dit geheel en de Kleyn Proffijtlaan staat een appartementencomplex voor senioren.

Afstapplek: bij de bushalte aan het eind van de Kleyn Proffijtlaan.

Uitgelicht: Kleyn Proffijt?
Deze polder omvatte rond 1588 het gebied dat we nu kennen als Haaswijk, Morsebel en de Klinkenbergerplas. Deze polder werd door het graven van de Haarlemmer Trekvaart in 1657 in tweeën gesneden. De Warmondse kant werd de Voorhofse Polder, de Oegstgeester kant werd beurtelings Morsebel en dan weer Kleyn Proffijt genoemd. Waarschijnlijk zijn deze namen te danken aan een slecht functionerende watermolen aan de Trekvaart – waardoor de opbrengsten van de landbouwgrond aanvankelijk laag waren.

Bron: Straatnamen in Oegstgeest verklaard, uitgave van Vereniging Oud Oegstgeest, 2003

In het laatst gebouwde deel van Haaswijk-Oost is de bouw aanzienlijk gevarieerder. Zo is er (als je vanaf het eind van de Kleyn Proffijtlaan de sloot overgestoken bent aan de linkerkant) een centraal wonen project aan het Anna Bijns-plantsoen. Daar tegenover ligt aan de linkerkant de Jan van Ruusbroeclaan, waar de geschakelde eengezinswoningen half- en kwartronde raampartijen hebben. Ook het geel en grijs op de deuren en kozijnen geeft het geheel een aparte uitstraling. Aan het einde van de laan (ook wel de Spaanse Hoek genoemd vanwege de bijzondere architectuur) zijn in dezelfde stijl twee luxe appartementencomplexen voor senioren gebouwd.

De Erasmuslaan volgend (eerst langs de Haarlemmertrekvaart en even later weer de wijk in) kom je langs de Reviuslaan, waar sinds 1989 aan de rechterkant een groot appartementencomplex in de vorm van terraswoningen staat: de Morsebel. Deze woningen kijken uit op de Haarlemmertrekvaart.

De Erasmuslaan komt uit op de Morsebellaan, waar het laatst gebouwde deel van Haaswijk-Oost ligt. In dat deel staan twee aan elkaar gekoppelde scholen (de Daltonschool, voorheen de Springplank, en de Joris de Witte) met een ‘aan- en opbouw’ voor naschoolse opvang én een gymzaal.

Het naastgelegen F.B.Hotzpark biedt ruimte voor ontspanning.

Uitgelicht: Waterkunstwerk, Piet Slegers 1991
Vlakbij de Joris de Witteschool en Daltonschool, midden in de vijver langs de Haaswijklaan, staat het Waterkunstwerk Van Piet Slegers. Het is daar in 1991 neergezet. Het bestaat uit staal en betontegels. De omhoog piekende van metaal gevouwen witte puntvomen zijn verankerd op een in lagen gemetselde piramide. Hieruit stroomt zacht water in een continue stroom. Groot is het contrast tussen deze elementen. Door zijn soms stille of beweeglijke weerspiegeling speelt het beeld met zijn omgeving.

6. 1994 – 1996 MORSEBEL: DOORSTROMING EN WOONCARRIÈRE

De polder Morsebel was een veenweidepolder die al in 1657 was drooggelegd met behulp van een windmolen. De naam “Morsebel” zou volgens overlevering verwijzen naar een *“morsende scheprad”* (een niet al te efficiënte moleninstallatie). Tot de bouw in de late 20ste eeuw bestond het gebied uit open polderland (plaatselijk bekend als Kerkwerverbroek of Voorhofpolder) en verspreide boerderijen. In 1993 volgde het bestemmingsplan “De Morsebel”. Deze wijk is in feite de afronding van het woningbouwproject in Oegstgeest-Noord.

Het gemeentebestuur had aanvankelijk zelfs het idee dat na de voltooiing van Haaswijk het dorp “vol” zou zijn en verdere uitbreiding niet nodig – in eerste instantie werd niet voorzien in een extra basisschool voor het nieuwe gebied. Die inschatting bleek onjuist: de sterke instroom van jonge gezinnen in Haaswijk/Morsebel zorgde al snel voor grote aantallen kinderen en noodlokalen bij de bestaande scholen. Uiteindelijk zijn in de wijk en nabije omgeving alsnog scholen en voorzieningen gerealiseerd om te voldoen aan de behoeften van de nieuwe bewoners.

Stedenbouwkundig is De Morsebel opgezet als een typische woonwijk uit de jaren ’80-’90 met een informeel, stratenpatroon. Dit betekent dat er gebruik is gemaakt van kronkelende woonstraten en woonerven in plaats van een strikt recht stratenplan. Doel daarvan was met name voor (kleine) kinderen een veilige woonomgeving te creëren. De Merenwijk in Leiden is een uitgesproken voorbeeld van een dergelijke *“bloemkoolwijk”*, maar ook in Oegstgeest komen we deze principes tegen. Later is men hiervan afgestapt omdat kinderen zo niet gewend raakten met het fenomeen auto en alle gevaren van dien..

Afstapplek: Jan Wilspark ter hoogte van Cornelis van Eesterenlaan.

De groenstructuur van de wijk is zorgvuldig verweven met de bebouwing. Langs de zuidoostzijde vormt de historische Haarlemmertrekvaart een natuurlijke begrenzing, met groenstroken en water als afscheiding richting het recreatiegebied Klinkenbergerplas. Midden door De Morsebel loopt een brede groenzone onder de hoogspanningsleiding, die is ingericht als een parkachtige strook. Dit omdat er onder de hoogspanningsleiding geen woningen gebouwd mogen worden. Recent is er een onderzoek geweest om de hoogspanningsleidingen ondergronds te brengen, maar vanwege te hoge kosten is dit plan in de ijskast verdwenen.

De woningen die aan dit park grenzen, zijn op deze groenstrook georiënteerd. Verder kent de wijk meerdere kleinere groene pleintjes en plantsoenen tussen de woningen.

Maar ook zijn achter de woningen parkeerhoven te vinden, bijvoorbeeld achter de huurwoningen van de Aldo van Eijklaan. Aan deze laan is ook een kinderdagverblijf te vinden: het maakt deel uit van omvangrijk appartementencomplex “de Tweeling”, ontworpen door het architectenbureau Roeleveld&Sikkes. (*Foto links)* Dit was een project van Woningbouwvereniging Buitenlust. Deze realiseerde in totaal 168 woningen in de Morsebel.

Langs de Gerrit Rietveldlaan gaat de wijk vloeiend over in groenere, ruimer opgezette delen die aansluiten op de bosrijke tuinen van vrijstaande huizen, bijvoorbeeld aan de Theo van Doesburglaan. Tot slot bevindt zich aan de uiterste westkant van De Morsebel nog een gemeentewerf en een klein woonwagenterrein. Recent is het terrein langs de A44, de Boeg, helemaal met bedrijven gevuld.

Uitgelicht: Anima fluit per via naturae, Gerard Hali 1995
“De geest stroomt langs de weg van de natuur”. Het grootste kunstwerk in Morsebel staat in het Mien Ruyspark en is in 1995 daar neergezet. Het bestaat uit twee delen. De hoge poortfunctie draagt een helderblauw element (water) en een gouden bol (de aarde). Hier tegen aan leunt een enorme roodmetalen fakkel (vuur). Licht verbindt deze plek via het fietspad met de contouren van een boot, langs de Haarlemmertrekvaart. Met enige fantasie verbeelden deze 4 elementen de natuur.

De traditionele rijwoningen met bakstenen gevels en zadeldaken worden afgewisseld met modernere architectuur: platte daken, kubistische vormen, half verdiepte garages. Een opvallend profiel hebben de huizen langs de trekvaart: de H.P. Berlagelaan.

Aan de randen van de wijk, zoals bij de Haaswijklaan en Gerrit Rietveldlaan, staan grotere woningen – twee-onder-één-kapwoningen, villa’s en kleinschalige appartementen – die variatie toevoegen en plaats bieden aan verschillende doelgroepen, zoals senioren: zie de vier woongebouwen van het Mien Ruijspark, die in het water staan en lijken te zweven door de open parkeergarage op de begane grond.

Afstapplek: Mien Ruijspark bij de brug naar de Haaswijklaan,

Bijzonder zijn de woningen langs de strook van het park onder de hoogspanningsleiding: geschakelde woningen met vooral platte daken en wisselende bouwvolumes. Met hun kubistische silhouet voegen ze een eigentijds accent aan de wijk toe. De straten zijn niet voor niets vernoemd naar bekende Nederlandse architecten!

De wijk heeft veel energiezuinige woningtypes en altijd is de menselijke schaal behouden en is er veel groen. Anno 2025 wordt onderzocht of de wijk kan worden aangesloten op een warmtenet of op ander wijze “van het gas af” kan.

Foto: bron Funda-verkoopsite

7. JAREN ’90: VINEXLICATIE POELGEEST

Aan het eind van de 20eeeuw komt er een nieuwbouwproject in het kader van de Vierde Nota Extra (Vinex): in deze nota Ruimtelijke Ordening wordt gepleit voor suburbanisatie dichtbij de grote steden. Dit om verkeersproblemen te voorkomen en om aan te sluiten bij de voorzieningen die al in de stad aanwezig zijn. Er zijn grote projecten zoals Leidsche Rijn (bij Utrecht) en Leidsche Veen (bij den Haag) maar de nieuwbouwwijk Poelgeest is een kleiner variant.

De gemeente zet hoog in: het moet een milieuwijk worden met een autotunnel naar de Merenwijk en een brug naar Oegstgeest. Eind jaren ’90 verrijst als eerste de Cornelis van Steenishof aan de Haarlemmertrekvaart. Via de Kwaaklaan over de historische Kwaakbrug gemakkelijk te bereiken.
Een rond complex van ruime drive-in woningen met een aantal “gewone” eengezinswoningen rondom een zogenaamde Wadi: een verlaagde groenvoorziening in het midden, waar overtollig regenwater in kan worden opgevangen bij stortbuien.
Het regenwater wordt via een apart rioleringsstelsel afgevoerd naar het natuurgebied bij de Klaas Hennepoelmolen. Het afvalwater van de huizen gaat naar de waterzuivering in de Merenwijk.

Drive-in woningen en “wadi”

Afstapplek: Cornelis van Steenishof.

Tussen de Hugo de Vrieslaan en de Jac. P. Thijsselaan vinden we de Linneaushof (bedoeld om op een ommuurde kloostertuin te lijken) en 6 witte urban villa’s die opvallen door hun architectuur en verschijningsvorm. Elk met 17 luxe appartementen, verdeeld over de begane grond en zes verdiepingen. Naast 4 verschillende typen appartementen, zijn er ook nog tweelaagse zogenaamde duo-appartementen en een penthouse. Bovendien voldoen deze appartementen aan de eisen van “aanpasbaar” bouwen. Elk appartement kan aangepast worden als een bewoner zich moeilijker kan verplaatsten. De urban villa’s zijn ontworpen door het landelijk bekende architectenbureau Groosman Partners architecten adviseurs uit Rotterdam. Door de verspringende bouwvorm op de bovenste verdiepingen, de naar boven uitlopende gevels en de grote glaspartijen ontstaat een stijlvol en verrassend aanzicht

Uitgelicht: OBS De Vogels, Herman Hertzberger 2010-2011
Herman Hertzberger is een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de architectuurstroming het Structuralisme. Dit is een stroming die zich kenmerkt door gebouwen met een geometrische structuur, samengesteld uit vaak kleine eenheden die gerelateerd zijn aan de menselijke maat. Gemeenschappelijke ruimten zijn onderdeel van deze stroming. De school valt op door zijn witte kleurstelling.

Via een grote buitentrap wordt de tweede verdieping bereikt, paar dingen noemen waar 9 groepen zijn gehuisvest. Daar bevinden zich ook de gemeenschappelijke ruimten zoals speel/werkruimte, de aula, de bibliotheek en het kleuterspeelterras. In het hart van de school bevinden zich podium en tribune, met daarachter de speelzaal. Op de eerste verdieping zijn twee kleuterlokalen met speelruimte op de gang in gebruik. Op de begane grond bevinden zich twee lokalen en een grotere speelhal voor de kleuters; in medegebruik van de SKO. Het speelterrein buiten is ruim en hier bevinden zich speeltoestellen,speelveldjes en groen.

Het schoolgebouw is geïntegreerd in een complex witte eengezinswoningen. Herzberger zag in de wijk een vervolg op kasteel Oud-Poelgeest: het moest de uitstraling van een kasteel krijgen met een losse eengezinswoning die als kasteeltoren de ingang van de wijk bij de Broekweg bepaalt.

De met wilgen omzoomde Broekweg slingert door de Merenwijk tot aan de Zijl en is als historisch element bewaard gebleven.

Uitgelicht: Broekweg, één van de oudste wegen

De Broekweg is een van de oudste wegen in ons dorp. Hier ziet u de Rijnlandkaart uit 1648. U herkent in het midden Huize Apspoel (nu: Abtspoelweg, Paetslaan) en iets rechts daaronder Oud Poelgeest. Daar weer rechts onder ziet u de Brouckdijk en de Broucksloth. Verder te zien op deze kaart uit de Gouden Eeuw: linksboven bij de 'O' van Oegstgeest is het Groene Kerkje. Tien jaar later zou de Mare en de Achterpoel (nu Poelmeer) worden betrokken bij de aanleg van de Haarlemmertrekvaart. Het Warmonder Hek heeft een veer, de Vliet (sinds 1840 Het Oegstgeesterkanaal) bij het Groene Kerkje heeft wel een brug.

Van het Bart Garthoffpad is een lange wand gemaakt om hinder van het spoorgeluid tegen te gaan: het doet denken aan een stadsmuur, waarin op regelmatige plekken poorten zijn gemaakt die toegang geven tot woonhofjes. Hier zijn huur- en koopwoningen gebouwd.

Op de plek van het complex “Clusiushof” (Architect: Dam en Partners): 180 woningen, parkeergarage en een centrale binnentuin. Hier zou eerst een tunnel naar de Leidse Merenwijk komen. Onder meer omdat men (niet geheel ten onrechte) sluipverkeer vanuit de Merenwijk vreesde is dit plan niet uitgevoerd en werd ingezet op een tweede brugverbinding over de Trekvaart.

Afstapplek: het waterrad aan het eind van het Bart Garthoffpad.

Uitgelicht: Aansluiting met de Merenwijk in Leiden?

Toen Poelgeest (Broek-en Simontjespolder) ontwikkeld werd, was er nog sprake van een nieuwe NS-halte voor stadsgewestelijk vervoer aan de 4-sporige lijn Leiden – Amsterdam. Deze zou moeten komen tussen de Merenwijk in Leiden en de Broek- en Simontjespolder in Oegstgeest bij de toenmalige eindhalte van de buslijn langs de Gooimeerlaan. Daarom werd oorspronkelijk bij de opzet van de wijk rekening gehouden met een autotunnel naar de Merenwijk ter plekke van de NS-halte. Voor NS was een voorwaarde dat er in beide wijken in hoge dichtheden gebouwd zou worden rond deze nieuwe halte. Na enige tijd bleek dat van een nieuw station Leiden-Merenwijk geen sprake zou zijn. Dat betekende dat de autoverbinding vanuit Poelgeest richting station Leiden-Merenwijk niet door ging en men terugviel op de verbindingsweg vanaf de Oegstgeesterweg naar Poelgeest.

Oegstgeest zat niet te springen om een bebouwing van de B&S polder; men zag de polder liever als een groene buffer richting Leiden, naast de Klaas Hennepoelpolder en de Veerpolder. Toen de provincie echter dreigde met annexatie van de polder naar Leiden, ging Oegstgeest overstag.

Hier staat de Burcht Holle Mare van architectenbureau Joke Vos uit Amsterdam. Kleinere en grotere eengezinswoningen en een appartementengebouw met kersenkleurige gevelbekleding. De “eindwoning” heeft een panoramisch uitzicht op het waterrad: een kunstwerk met waterstaatkundige functie: hierdoor kan het gezuiverde oppervlaktewater uit het natuurgebied worden teruggepompt.

De auto moest in deze wijk uit de woonstraten worden verbannen en vindt zijn plek aan de Jac. P. Thijsselaan in de middenberm. Het openbaar vervoer moest de wijk met Leiden verbinden, maar het heeft 25 jaar geduurd voor de buslijn over de Hugo de Vrieslaan kon gaan rijden.De bus slingert dus niet meer door de wijk, zoals de bedoeling was,.
Autovrij is de wijk ook niet geworden: veel woningen hebben opritten en garages gekregen.

Links het complex Clusiushof, rechts de burcht Holle Mare

De Martinus Houttuynhof is het enige buurtje met schuine daken: gebouwd op 3 eilandjes met een verbindende dijk. Alle huizen kregen een rietkraag aan de waterkant en tussen de woningen kwamen geen schuttingen maar beukenhagen.

De Kasteeltorens aan de Adriaan van Rooijenlaan vormen het sluitstuk van de wijk: ze zijn om vernoemd naar King Arthur en zijn ridders: het kasteelmotief blijft de wijk achtervolgen.

Afstapplek: Eind van de Jac. P. Thijsselaan met uitzicht op de Klaas Hennepoelmolen.

De Polders Oegstgeest zijn een rustpunt voor vogels. Het is ook de bergplaats van overtollig regenwater. Er zijn meerdere waterniveaus te onderscheiden. Het gebied bij de Klaas Hennepoelmolen is een zogenaamd Helofytenfilter: rondom de wortels van het riet leven bacteriën in de bodem die het neerslagwater uit de wijk zuiveren.

De Kwaakboog op de Hugo de Vrieslaan heeft een heel stedelijke uitstraling met een grote diversiteit aan woningen die over elkaar heen gebouwd zijn: maisonnettes en eengezinswoningen wisselen elkaar af. Ook de poortwoningen naar de Kwaakhaven en de Cornelis van Steenishof zijn bijzonder.

Hier sluiten we de route door Poelgeest weer af waar we zijn begonnen: bij het jagershuisje van Oud Poelgeest dat anno 2025 in zijn oude luister wordt hersteld.

Uitgelicht: Jagershuisje Oud Poelgeest
Het jagershuisje bij Kasteel Oud Poelgeest is een mooi voorbeeld van de romantische neogotiek uit de 19e eeuw. De bewoner van het kasteel, de heer Willink, bouwde het in 1856 niet als jagershuisje maar als kapel. Hij was fanatiek deelnemer aan het 'Reveil', een beweging die werkte aan een opleving van het gereformeerde geloof. Zowel de naburige Oegstgeester als Leidse dominees waren niet naar zijn zin. Hij bouwde zijn eigen kerkje en hield er zijn eigen preken voor een select aantal Leidse en Oegstgeester geloofsgenoten.
Zijn dochter, die na zijn dood in het kasteel woonde, was minder verbeten van religie en huisvestte er de jager in het kapelletje, die zij in dienst had genomen voor haar destijds forse landgoed. Zo is het gebouwtje aan haar naam gekomen. In de eerste helft van de 20e eeuw stond het leeg en raakte het vervallen. In de oorlog woonde de verzetsman Leen van Dijk, gelieerd aan de Gerrit van Veen-groep, in het markante huisje. Na de oorlog werd het verhuurd, gekraakt en stond het daarna leeg. De gemeente Oegstgeest, sinds 1940 eigenaar van Oud- Poelgeest, vertrouwt het beheer toe aan de Stichting Erfgoed Oud-Poelgeest. Deze verhuurd het aan een hotelketen die het jagershuisje binnenkort flink opknapt en in de exploitatie gaat betrekken.

8. 21E EEUW: NIEUW RHIJNGEEST

Nieuw Rhijngeest (voorheen Rijnfront genoemd) is een moderne woonwijk in het westen van Oegstgeest die traditie in de stijl van het oude Oegstgeest en moderniteit combineert. De wijk is gelegen tussen de A44 en de Oude Rijn. Sinds de start van de ontwikkeling in 2000 is de wijk uitgegroeid tot een woonomgeving met een mix van architectuurstijlen, veel groen en water en een diverse bevolkingssamenstelling.
Nieuw Rhijngeest is en wordt nog steeds ontwikkeld in diverse deelgebieden. Zo is de eerste grootschalige nieuwbouw ontwikkeld in West-Oegstgeest, nabij het Bio Science Park. Het nieuwere Oegstgeest aan de Rijn ligt in Zuidwest-Oegstgeest, aan de Rijn en bestaat zelf ook weer uit diverse wijken, met pakkende namen als Rhijnhoeve, Eiland vanOegstgeest, Buitenplaats Rijnweijde, Parksingel, Kop van Rhijn en Nieuw Rhijnzicht.

De architectuur van het eerste deel van Nieuw Rhijngeest is heel strak met eengezins-woningen langs de Rijnzichtweg: geen voortuinen, regenpijpen verstopt in de gevel en parkeren in de hofjes achter de huizen. Ook is hier een appartementengebouw neergezet dat fungeert als geluidsscherm langs de A44. Het tweede deel is grotendeels geïnspireerd op het Wilhelminapark en omgeving in het oude deel van. Oegstgeest. Het nieuwere Oegstgeest aan de Rijn bestaat uit havenappartementen en grachtenpanden in de nabijheid van water en heeft een meer stedelijke, industriële pakhuisuitstraling.

In Nieuw Rhijngeest zijn meerdere opvallende en kenmerkende gebouwen en locaties die het karakter van de wijk bepalen. Een fietstocht langs onderstaande punten voert langs de kenmerkende gebouwen en locaties van de wijk.

Afstapplek: Kruispunt Oude Rijnsburgerweg / Duifhuislaan

Deze tegen Park Landskroon gelegen moderne herenhuizen zijn eigentijdse interpretaties van de romantische architectuur uit het begin van de 20e eeuw. Deze woningen zijn ontworpen met kenmerken als vakwerkspanten, erkers, balkons, mooi gedetailleerde overstekken, bijzondere kapvormen en raamverdelingen. Tegelijkertijd zijn de huizen naar moderne maatstaven geïsoleerd.

Uitgelicht: Hercules Rhijngeestus, Folkert de Jong 2023

Hercules Rhijngeestus is neergezet in Park Landskroon in 2023. Het beeld symboliseert de opstandige Germanen die zich bleven verzetten tegen de Romeinse bezetters. Dat was de reden dat de Romeinen ca. 2000 jaar geleden de oude Rijn tot de grens (Limes) van het Romeinse Rijk verklaarden.

De reus is bijna 4 meter hoog en staat op een blote voet en met een Nike-sportschoen aan. Hij draagt op zijn lijf archeologische vondsten zoals de Schaal van Oegstgeest maar ook een toetsenbord en een smartphone. Op weg naar de toekomst. Verleden, heden en toekomst met elkaar verbonden in een persoon.

Afstapplek: Rustenburgertuin / kruispunt Rustenburgerpad

De brede school het DOK (2014, architect Paul de Ruiter) bestaat uit een basisschool, kinderopvang, sportzaal en multifunctionele ruimte. Het gebouw heeft een volledig houten constructie, bekleed met glas in verschillende tinten groen. In het midden is een ronde beschutte binnenplaats waar kinderen kunnen spelen. De gebouwdelen variëren in hoogte van 1 tot 2 bouwlagen waarbij er rekening mee is gehouden dat de 2-laagse onderwijsvleugel in de toekomst nog met een extra laag kan worden uitgebreid. Ook op het dak van het 1-laagse middengedeelte van het gebouw is buitenruimte gecreëerd die met een grote trap in verbinding staat met de binnenplaats. Er is tijdens de ontwerp- en uitvoeringsfase veel aandacht besteed aan het realiseren van een slim klimaatconcept dat op een energiezuinige wijze een comfortabel klimaat verzorgt. Verse lucht wordt aangezogen via de gevels en verplaatst zich tussen de gelamineerde houten vloerdelen.

Afstapplek: Kronenburg en Rijnhofweg | Kop van Rhijn

Het wijkje Kop van Rhijn ligt direct aan de Oude Rijn, de Binnenrijn en het haventje bij de entree van Oegstgeest aan de Rijn. Dit deel is toegankelijk via een ophaalbrug en bevat boothuizen, watervilla's en grachtenpanden en heeft een kenmerkende industriële pakhuisuitstraling door de hijsbalken: het heet dan ook Entrepot. De straatnamen in deze wijk verwijzen naar namen van VOC-schepen.

Afstapplek: Halverwege straat Iepenrode | Poort naar Hofje Nieuw Rhijnzicht

In de wijk Nieuw Rhijnzicht worden verschillende woningtypen gecombineerd, van stadswoningen tot geschakelde villa's, met een klassieke jaren '30-stijl-uitstraling. In het middengebied van de wijk staan diverse aan elkaar geschakelde woningtypes. Deze woningen zijn ontworpen om een gezellige, dorpsachtige sfeer te creëren. Ze sluiten visueel op elkaar aan, maar behouden elk hun eigen karakter. Een opvallend kenmerk van het middengebied is het hofje, dat als een sociaal en levendig hart van de wijk fungeert. Dit hofje is ontworpen met het oog op gemeenschapsgevoel en biedt een veilige en uitnodigende ruimte voor de bewoners. Het hofje is toegankelijk via een prachtig poortgebouw, dat de overgang markeert tussen het privégebied en de openbare ruimte van Nieuw Rhijnzicht.
Maar er is uiteraard ook aandacht voor groen (Park Landskroon) en waterberging via wadi's en regentuinen.

Retrostijlen die herinneren aan de architectuur van het Wilhelminapark, inclusief huizen met torentjes, art-deco-elementen, erkers en vele andere hints naar het verleden. (foto links)

Overal vinden we verwijzingen naar de scheepvaart: het hofje Rhijnhoeve wordt gesierd met een hekwerk dat aan dukdalven en aanlegsteigers doet denken. (foto rechts).

Nieuw Rhijngeest is nog niet af:
De ontwikkeling van Nieuw Rhijngeest is ontstaan uit de behoefte aan meer woonruimte in Oegstgeest en de wens om het Leiden Bio Science Park uit te breiden met woonfuncties. De wijk is ontworpen met een focus op duurzaamheid, leefbaarheid en een sterke verbinding tussen wonen, werken en recreatie. De wijk telt in 2025 zo'n 3500 inwoners. 80% van de woningen is koop.

Moderne architectuur in Rhijngeest-Zuid: rechts het circulair gebouwde biopartner-5 gebouw, op de achtergrond Corpus en links de aankondiging voor een wijk van 500 huizen: De Werf.

9. RENOVATIEPROJECT BUITENLUST

Waar in de grote steden de stadsvernieuwing al vanaf de jaren 1970 op gang komt , is daarvoor in de dorpen geen noodzaak: er is ruimte genoeg voor nieuwbouwprojecten. Vanaf 2000 ontstaat er ook aandacht voor vooroorlogse woonwijken in Oegstgeest. We zien de waarde van de woongemeenschappen en soms is ook de architectuur het behouden waard. Een mooi voorbeeld is de wijk Buitenlust aan de "andere kant" van de A44.

Afstappunt: kruising Surinamestraat en Curacaostraat

In 1925 kwamen zestien werknemers van de Noord-Zuid-Hollandse Tramweg Maatschappij bij elkaar om de woningbouwvereniging "Buitenlust" op te richten. De remise van de NZHTM stond op het grondgebied van Oegstgeest en men wilde woonruimte in de buurt van hun werkplek, maar de vereniging was ook open voor "ongeveer gelijkstaande particulieren".
In 1931 kregen de straten namen die verwijzen naar eilanden in Nederlands Indië en in 1934 wonen er de eerste bewoners. De architect was Abraham van der Heijden uit Leiden (1898-1961). Het wijkje is een apart deel van Oegstgeest: sinds 1934 gescheiden door de A44 en bewoond door een "andere bevolkingsgroep", namelijk "arbeiders": de gemeenteraad was huiverig om toestemming te verlenen: Oegstgeest moest zich op de hogere segmenten van de samenleving richten.
Er komt een Bestuurshuis aan de Floresstraat en er worden in totaal een 200-tal huurwoningen gebouwd. Er is nog steeds een sterk gemeenschapsgevoel in de wijk met een eigen buurthuis aan de Curacaostraat: de Kratong.

Uitgelicht
Bestuursgebouw Woningbouwverening Buitenlust.
In de beginjaren vergaderde het bestuur van de Buitenlust bij de voorzitter thuis. Maar toen dat niet meer ging, huurde het bestuur vanaf 1931 een kamer bij een particulier aan de Warmonderweg 51.Toen de Woningbouwvereniging verder uitbreidde en de eerste ondersteuning nodig bleek, bouwde men in Buitenlust een echt "bestuurshuis" aan de Floresstraat 6. In 1934 werd dit gebouw betrokken door het bestuur. Het gebouwtje deed niet alleen dienst als bestuurshuis, maar werd ook veelvuldig door andere verenigingen gebruikt. Dat versterkte de band tussen bestuur en bewoners extra. De Woningbouwvereniging groeide verder en moest echt gaan uitzien naar een groter pand. In 1999 besloot men tot nieuwbouw aan de Rozenlaan.

Na de oorlog wilde de gemeente niet dat A. van der Heijden opnieuw woningen zou ontwerpen. Hij was tegen “betonbouw” (dat vond hij maar nat en ongezond), terwijl de gemeente “montagebouw” wenste. Toch bleef de woningbouwvereniging met van der Heijden zaken doen in bijvoorbeeld de Bloemenbuurt. In 1961 werd van der Heijden opgevolgd door Ir. A.C. Gathier (1914-1985).

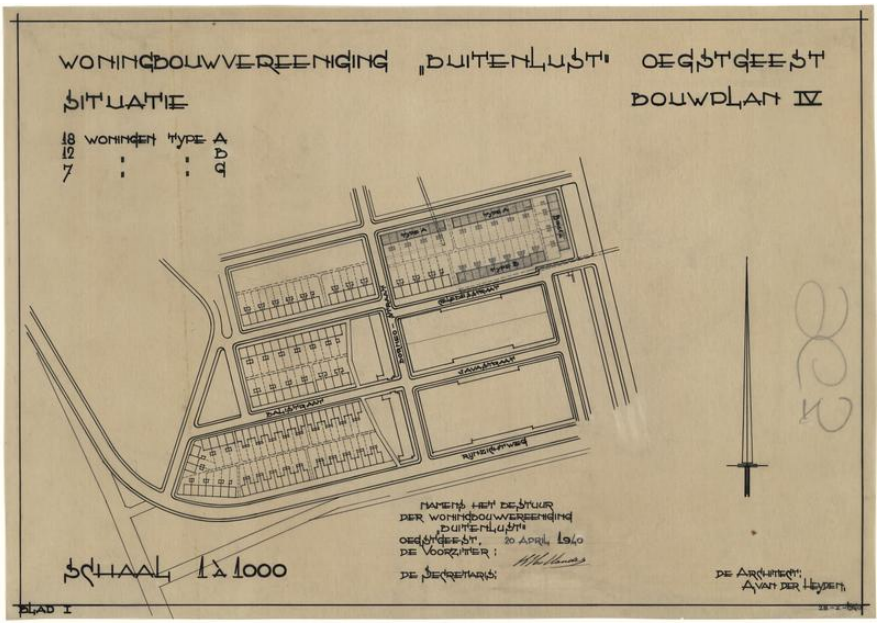

In de wijk waren ook kleine middenstanders gevestigd: een schoenmaker, een bakker, een kruidenier en een sigarenmagazijn. De vroegere winkelpandjes zijn vaak nog te herkennen op de straathoeken: grote etalageruiten of zelfs een werkplaats (hoek Balistraat en Borneostraat).Natuurlijk kwamen er ook melkboeren en bloemenverkopers langs de deur. Langs de Rijnzichtweg zijn ook na de oorlog nog nieuwbouwhuizen gebouwd: eengezinswoningen en kleinere woningen voor ouderen.

In het nieuwe Millennium is het meest westelijke deel gesloopt en vervangen door moderne huurwoningen met een architectuur die aansluit bij de bestaande bouw. De Woningbouwvereniging werkte hier samen met architectenbureau Topos uit Gouda.
De woningen werden verduurzaamd, er kwam meer parkeerruimte .Ongeveer 75 woningen werden gesloopt en vervangen door 61 nieuwbouwwoningen die mooi aansluiten bij de oudbouw.

Een voormalig winkelpand (links) en het vroegere bestuurskantoor van de Woningbouw-vereniging Buitenlust (rechts), waar nu een tandartspraktijk is gevestigd.

Een mooi voorbeeld van renovatie vond in 2012 plaats aan de Veilingkant van de wijk: in de Surinamestraat werden 56 portiekwoningen uit de jaren ’50 gerenoveerd.

Nog steeds is van de 300 woningen ongeveer 70% huur. De koopwoningen zijn natuurlijk duidelijk herkenbaar: waar de huurwoningen een uniforme uitstraling hebben zijn de koophuizen veel individueler vormgegeven.

Tot slot: Garden City Movement

In een tijd dat industriearbeiders in dicht op elkaar gepakte krotten woonden kwam Ebenezer Howard (1850 – 1928) met een revolutionair plan om tuinsteden en tuindorpen te ontwerpen voor de “gewone” man:

De basisprincipes waren: bevorderen van gemeenschapszin, groene en gezonde woonomgeving met kwalitatief goede woningen.

Enkele vooruitstrevende industriëlen in het Verenigd Koninkrijk werden voortrekker van dit soort wijken: Lord Lever bouwde Port Sunlight bij zijn zeepfabrieken en Cadbury bouwde Bourneville bij zijn chocolade-imperium. In ons land zijn bekende voorbeelden Tuinstad Oostzaan bij de Amsterdamse haven, Heveadorp bij de rubberfabriek in Renkum en Agnetapark bij de Gist- en Spiritusfabriek in Delft.

Meer weten: bezoek eens Museum het Schip in Amsterdam over Amsterdamse School of het Van Eesterenmuseum aan de Sloterplas in Amsterdam over de Amsterdamse Westelijke tuinsteden.